

**Дијана Метлић, Олиа Кешељевић и Марк Барбеза.
Једна сасвим (не)обична српско-француска веза,
Галерија Матице српске, Нови Сад 2020.**

Чињеница је да човек тешко превазилази потребу да фрагментарно поново склопи у целину. Она се испољава као сама бит постојања у покушају да се одговори на многа питања или да се пронађе порекло сваке мисли која нам окупира ум. „Знамо само оно што држимо у памћењу”, записао је Кант у књизи *Антирројологија у ирамајичном йоиледу*, а наше тежње усмерене су управо ка напору да се прошири оквир памћења које би нам помогло у склапању целине и проширивању знања. Пробијање оквира досадашњег памћења (знања) о теми српско-француских културних, политичких и уметничких односа знатно је проширила проф. др Дијана Метлић студијом *Олиа Кешељевић и Марк Барбеза. Једна сасвим (не)обична српско-француска веза*. Иако је окренутост микронаративима нешто што је присутно у многим хуманистичким дисциплинама у XXI веку, као опште место научних интересовања, др Метлић је овом студијом на најбољи могући начин указала на значај овакве потребе и оправдала њену неопходност у (домаћој) историографији.

Како је и сама ауторка истакла – полазна размишљања о овој теми почела су испред слике Богдана Шупута *Кафана у Паризу*, у сталној поставци Галерије Матице српске, у чијем је издању ова студија објављена, и говори о улози и значају историчарке уметности и глумице Олге Кешељевић и њеног супруга, француског издавача Марка Барбезаа. Реч је, најпре, о утицају културних, али и дубоко личних односа између породице Кешељевић-Барбеза и главних актера југословенских и француских уметничких кругова између 1935. и 1990. године. Структура ове студије састоји се од десет целина које нас брижљиво и прецизно упознају са пореклом двеју породица, друштвеним, политичким и уметничким приликама у Југославији и Француској, и као најважније – са комплексном мрежом односа, познанстава и пријатељстава породице Кешељевић-Барбеза са Жаном Женеом, Жан-Полом Сартром, Леном Леклерк, Албертом Ђакометијем, Љубицом Цуцом Сокић, Пеђом Милосављевићем, Недељком Гвозденовићем, Богданом Шупутом и многим другим кључним личностима епохе које су трасирали своје стваралачке путеве у периоду између два светска рата.

Првих пет поглавља („Трагови у времену”, „Породица Кешељевић и Олгина чежња за Паризом”, „Четврта деценија двадесетог века: Прво путовање у Париз”, „Олга Кешељевић и југословенски уметнички круг тридесетих година” и „Између плавог града и Лиона: Олга Кешељевић, Жан-Пол Сартр и Марк Барбеза”) посвећени су причи о Олги Кешељевић, њеним личним и професионалним интересовањима, карактеру, сновима о Паризу, студијама историје уметности, страсти за глумом, пријатељству са кругом српских интимиста и првим Олгиним портретима које су начинили српски сликари. Тиме је „постала саставни део српске уметничке сцене двадесетог века, као модел с једне, и као чувар културне баштине, с друге стране.” Централну улогу, која ће се истицати на неколико места у овој студији, заузимала је Џуца Сокић као најблискија Олгина пријатељица. Неизоставан и кључан део приче је и сусрет са Марком Барбезаом, фармацеутом из угледне швајцарске породице, а потом и власником чувене француске издавачке куће „L'Arbalète”, која ће у наредним годинама афирмисати нека од најзвучнијих имена француске књижевне сцене. Њихов однос постао је тако веза свих односа који ће се у наредним деценијама градити између круга Олгиних пријатеља (српских интимиста) и круга француских пријатеља и сарадника Марка Барбезаа, водећих представника актуелне књижевне и уметничке мисли у Француској. Чињеница да је већи део студије посвећен Олги Кешељевић има за циљ да истакне њен (не)посредни значај и улогу у француско-српским односима и да је означи као „спону” између два „неспојива света”.

Наредно поглавље „Марк Барбеза: Од фармацеута до књижевног издавача” посвећено је животној и породичној причи Марка Барбезаа, његовим интересовањима за уметност и издаваштво и покретању ревије *L'Arbalète* у којој ће бити објављивани преводи и одломци Вилијема Блејка, Кафке, Достојевског, Сартра, Камија, Женеа. Брижљив рад на ревији и појачавање њене видљивости након ослобођења не само да ће афирмисати француске ауторе него ће и указати на нови талас американофилије у Француској – нарочито интересовање изазвало је девето издање са предговором Гертруде Стајн, са преводима Дороти Бејкер, Доналда Хендерсона Кларка, Вилијема Фокнера, Вилијема Саројана, Хенрија Милера, Томаса Вулфа, Питера Чинија и Хораса Мекоја. Ауторка нам у овом поглављу даје брижљив увид у хронолошки и идејни ток развоја Барбезаових пословних идеја везаних за ревију *L'Arbalète*, која је прерасла у угледну издавачку кућу, а која је у деценијама након рата учинила име Барбеза „уважаваним у књижевним круговима и ван територија Француске”.

Поглавље „Жан Жене: Препустити се духу зла”, које на тридесетак страна говори о Женеу, могло би се у први мах схватити као дигресија која одступа од примарних интересовања ове студије (макар уколико се водимо оним на шта сам наслов упућује). Међутим, оно доноси низ расплета густе мреже међусобних односа и пријатељстава између француских и српских стваралаца, али упућује и на значај који је породица Кешељевић-Барбеза имала на токове француског културног живота. Нарочито се истиче значај њиховог приватног и професионалног живота са Женеом, а особито улога Олге Кешељевић у препознавању талента и важности Женеовог стваралаштва.

Женеова улога у њиховом приватном и професионалном животу била је изузетно велика. На његов значај указује и следеће поглавље „Брачни пар Барбеза и њихови сарадници: Илустрована издања *L'Arbalète-a*” које доноси причу у Женеовом есеју *Аиџеље Албертиа Ђакометија*, након којег ће започети сарадња са браћом Ђакомети. Алберто Ђакомети радио је илустрације за неколико издања Маркове ревије, а његов млађи брат Дијего дизајнирао је тзв. собу за читање Барбезаових, која представља једно од најинтересантнијих Дијегових

дизајнерских решења, израђено за Олгин и Марков париски салонски стан на острву Сен Луј. Целина о сарадницима породице Барбеза употпуњена је причом о „тајанственој песникињи” о којој се слабо писало – Лени Леклерк, чије ће књиге, објављене у издању „L’Arbalète”-а, завршити у Књижевном легату Љубице Цуце Сокић у Народној библиотеци Србије, са посветом „Pour Ljubica, dont le nom est si joli. Léna”.

Последња два поглавља („Уметничка збирка Кешељевић-Барбеза” и „’Живот’ збирке Кешељевић-Барбеза после њеног нестанка”) сасвим јасно говоре о материјалним траговима и сведочанствима веза које су Марк и Олга градили са својим француским, а најпре српским пријатељима и сарадницима. Изузетан напор који је ауторка начинила да састави преглед збирке која је настајала у континуитету од преко пет деценија, расветлио је закључак да је реч о једној од „најзначајнијих збирки националног сликарства двадесетог века ван матичне територије”. Посебну изузетност даје прича о илустрацијама Љубице Сокић за фармацеутску компанију „Жифре-Барбеза”, а нарочито њене модне илустрације и илустрације за козметичке производе ове компаније, које чине једну специфичну целину Сокићкиног стваралаштва. Као што често бива – оно што једна генерација деценијама брижљиво ствара, друга, нажалост, изгуби због бројних фактора. На изузетно тешко питање због чега је збирка након Олгине и Маркове смрти неповратно изгубљена као једна кохерентна целина, истиче ауторка, „није лако дати једнозначан одговор”. Оно што се изводи као закључак је чињеница да је она „доказ вишегодишњих професионалних веза које су прерасле у трајна, нераскидива пријатељства”. Такође, ауторка истиче још једну кључну ствар – „Својом делатношћу Олга и Марк Барбеза су ’борбом’ за друге и њихово стваралаштво, постали чувари једног важног сегмента француске и српске културе, покушавајући да их заштите од нестајања.”

Текст је написан у питкој прозно-научној форми, обојен сугестивним и емотивним исказима, што читање ове студије чини додатно узбудљивим и указује на ауторкину изузетну вештину, ерудицију, али и одлично познавање материје и научну доследност. Размишљајући о српско-француским односима изван великих наратива, ауторка уочава важну ствар – „Мали знаци у времену постају упоришне тачке у којима се преплићу културе Србије и Француске”. „Превладати заборав стваралаштвом”, закључује др Метлић, „један је од могућих начина да се појединац супротстави бесмислу свакодневице”, а напор који је својим стручним и прилежним истраживањем уложила у расветљавање ове приче, андрићевски речено, настоји да „одложи неминовност трагичног удеса који нам прети, и продужи илузију живота и трајања”. У овоме лежи један од основних квалитета ове студије. Ауторка проф. др Дијана Метлић показала је да је истраживачка посвећеност „малим” причама један од водећих задатака новије историје уметности. Ово је прича о једном животу. О једној љубави према уметности. О једној (не)обичној вези и једном напору да се превазиђе заборав.

Никола М. Ивановић
Галерија Матице српске
n.ivanovic@galerijamaticesrpske.rs